

Motion till riksdagen
2007/08:U234

av **Bodil Ceballos m.fl. (mp)**

Kommunal utrikespolitik

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sveriges lagstiftning bör anpassas för att i ökad utsträckning möjliggöra interkommunala och interregionala förbindelser.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fortsatt stöd bör ges till interkommunala partnerskap mellan nord och syd.

¹ Yrkande 1 hänvisat till KU.

Fel! Okänt namn på

2 Inledning

EU, Världsbanken, världshandelsorganisationen WTO och en lång rad andra överstatliga institutioner sätter i hög grad sin prägel på vår tid. Samtidigt pågår emellertid en utveckling mot ökad "understatlighet" i form av alltfler kontakter mellan kommuner och regioner tvärs över nationsgränser. Dessa decentraliserade mellanfolkliga förbindelser påverkar i växande grad det internationella skeendet och ges ibland beteckningen kommunal utrikespolitik.

Globala företeelser får allt känbarare lokala konsekvenser – växthuseffekten, kärnkraftsolyckor, valutakriser och flyktingvågor hör till sådant som sätter fysiska och finansiella avtryck i världens kommuner. En kärnkraftsolycka i Ukraina kan – som härdsmltan i Tjernobyl visade – förorsaka radioaktiv nederbörd över Gävle och många andra städer och samhällen ända upp i Västerbottens inland, med påtagliga konsekvenser för såväl folkhälsa som lokalt näringsliv. Grönländska inuiter uppvisar inte sällan höga halter av miljögifter i blodet. Turbulens på börserna i Djakarta slungar ut hundratals människor i arbetslöshet hundratals mil bort. Inget samhälle på jorden kan idag isolera sig från omvärlden.

Men inte bara hoten utan även möjligheterna till samarbete ökar dramatiskt. Mänskligheten har aldrig varit så upp- och hopkopplad som idag, ett bykooperativ i Mali ligger bara ett tangentslag bort från en rättvis-handelgrupp i Malå. Sammanbrottet för enpartiregimer och militärdiktaturer, från Östeuropa till Latinamerika, har möjliggjort för lokala initiativ och folkrörelser att spira – och odla kontakter med omvärlden – på ett sätt som tidigare inte var möjligt; ett globalt civilsamhälle håller på att uppstå.

3 Fred

Interkommunalt samarbete mellan kommuner i olika länder är inte en helt ny företeelse. Kampen för fred bidrog redan under tidigt 1900-tal till att kommuner började utveckla förbindelser med varandra och 1913 bildas *International Union of Local Authorities* (IULA), som dock inte lyckas förhindra det världskrig som nationalstaterna året därpå släpper lös över folken. Ännu en interkommunal sammanslutning växer fram under 1950-talet och får beteckningen *Fédération Mondiale des Cités Unies* (FMCU); även denna gång står fredskampen i fokus och nu utvecklas vänortsförbindelser mellan kommuner i öst och väst – i skuggan av kapprustning och kärnvapenhot. Arméer och avancerade vapensystem står inte till kommunledningars förfogande och följaktligen präglas relationer mellan kommuner av samarbete och ömsesidighet snarare än av tvång och underkastelse.

4 Nord–syd

Under 1970-talet kommer förhållandet mellan de rika länderna i nord och den fattiga majoritetsvärlden i syd alltmer i fokus. FN:s generalförsamling håller 1974 en extra session om en ny ekonomisk världsordning och den s.k. Brandtkommissionen får i uppdrag att ta fram en rapport, som publiceras 1980 under titeln *North-South: A Programme for Survival*.

Nord–syd-frågorna börjar nu också engagera den världskommunala rörelsen och 1985 möts i Köln kommunpolitiker från en lång rad länder för att diskutera hur en rättvisare världsordning kan bli möjlig; även solidaritetsgrupper och olika folkrörelser deltar i mötet. Ett slutdokument med titeln *Från Vålgörenhet till Rättvisa*, den s.k. Kölnappellen, riktar svidande kritik mot traditionellt u-landsbistånd och framhåller betydelsen av ömsesidigt lärande i nord–syd-förbindelserna och att samarbetsprojekt därför måste utarbetas gemensamt; behovet av djupgående strukturella förändringar också i nord framhålls.

Ekologiskt jordbruk, äldreomsorg och direktdemokratiskt beslutsfattande är exempel på områden där syd ofta lär nord. Våren 2003 reser, exempelvis, en delegation från Porto Alegre i Brasilien runt till 63 tyska kommuner och berättar om de framgångsrika brasilianska försöken med ”deltagarbudget”, där kommuninvånarna via direktdemokratiska församlingar får möjlighet att påverka utformningen av en del av kommunens budget – något som lett till påtagligt ökade investeringar i fattiga och eftersatta områden.

Holland var tidigt ute med att kommunalisera en del av det statliga biståndet. Holländska kommuner har därför sedan länge möjlighet att skicka såväl förtroendevalda som tjänstemän till vänorter i syd och öst, och omvänt kommer företrädare för vänorterna till Holland för upp till tre månader långa vistelser. Flertalet holländska kommuner är engagerade i denna interkommunala verksamhet. Detta förefaller ha höjt medvetandet om globala frågor och exempelvis lett till att en stor majoritet av landets kommuner och landsting gått över till rättvisemärkt kaffe.

I kommuner i Belgien är det vanligt att man utser en viss kommunfullmäktigeledamot som speciellt ansvarig för nord–syd-frågor och ibland tilldelas även en kommunal tjänsteman särskilt ansvar för dessa frågor. I november varje år arrangerar många belgiska kommuner kulturfestivaler, seminarier och insamlingar för att ge uppmärksamhet åt vänorter i syd; somliga bedömare menar att detta även ger positiva återverkningar på integrationsområdet. Kommuner som i visionsdokument och verksamhetsplaner tydliggör sina internationella ambitioner lyckas ofta bäst i förverkligandefasen.

I åtskilliga tyska kommuner finns ett nord–syd-forum som samlar solidaritetsgrupper, kyrkor, fackföreningar och andra civilsamhälleliga organisationer; man driver opinionsbildning kring globala rättvisefrågor och brukar, exempelvis, inför kommunvalen fråga ut lokala partiföreträdare om deras globalkommunala insikter och åsikter.

Bremen hör till de tyska städer som kommit längst när det gäller kommunalt nord–syd-samarbete och en särskild enhet för detta har inrättats. Ända

Fel! Okänt namn på

sedan mitten av 1970-talet samarbetar man framgångsrikt med sin indiska vänort Pune kring biogasprojekt och annan grön teknik, något som i båda städerna fått positiva följder för det lokala näringslivet. Pune förmedlar i sin tur denna teknologi till sina vänorter i Asien och Afrika – nord-syd-samarbete kan således stimulera till ökade syd-syd-förbindelser och då inte sällan ge avsevärda multiplikatoreffekter.

En form av kommunalt nord-syd-samarbete som ofta gett påfallande gott resultat är informations- och erfarenhetsutbyte mellan yrkesgrupper – exempelvis mellan lärare, mellan sjuksköterskor eller mellan elektriker – i de båda vänorterna.

5 Miljö

Under 1980-talet står miljöfrågorna högt på FN:s dagordning. Brundtlandrapporten om uthållig utveckling publiceras 1987 och fem år senare äger Rio-konferensen om miljö och utveckling rum. Ännu en gång samspejar de globala och lokala nivåerna och Riomötet får bland annat till följd att många kommuner börjar arbeta med miljöfrågor på ett mer systematiskt och förebyggande sätt. *International Council for Local Environmental Initiatives* (ICLEI) etableras 1990 och samlar in och sprider goda exempel ("best practice") på lokalt miljöarbete. ICLEI, ibland benämnd "Världskommunala miljöbyrån", samordnar också globala kampanjer av typen *Cities for Climate Protection*, där breda koalitioner av föregångskommuner inspirerar varandra och visar omvärlden vad som faktiskt är möjligt.

6 Kommuner vs stater

I många kommuner i USA finns en tradition av att öppet utmana den federala politiska makten i Washington. Några av de hundratals USA-kommuner som under kalla kriget förklarade sig som kärnvapenfria zoner gick så långt som till att kriminalisera allt arbete med anknytning till kärnvapenproduktion. Vissa kommuner har förbjudit sina polisstyrkor att samarbeta med den federala polisen i jakten på flyktingar utan uppehållstillstånd.

Och i kampen mot den sydafrikanska apartheiddiktaturen bojkottade många amerikanska kommuner – både vad gäller upphandling och investeringar – företag verksamma i Sydafrika. Något som till slut fick till följd att tvåtredjedelar av dessa lämnade Sydafrika och att kongressen skärpte sanktionerna mot rasistregimen.

Under förspelet till Irakinvasionen i början av 2003 gick ett antal kommuner samman – med New York, Los Angeles och Chicago i spetsen – i *Cities for Peace* och protesterade mot Bushadministrationens planer på en militär aktion utan FN-mandat; en lång rad kommuner runtom i världen anslöt sig snabbt till detta "lokala" fredsinitiativ.

Idag antar allt fler USA-kommuner klimatmål i nivå med Kyotoprotokollet och samarbetet mellan dessa har formaliserats i *US Mayors Climate Protection Agreement*, något som i sin tur inspirerat flera delstater till klimatåtgången. Några kommuner har stämt de federala exportkreditinstituten för att de underlättar fossilenergiprojekt utomlands, med hänvisning till att detta via växthuseffekten får negativa konsekvenser även på amerikansk hemmaplan – och således kan betraktas som en kommunal fråga.

I Kanada intar kommunförbundet en påtagligt hög profil i internationella frågor och kräver att få vara med i utformandet av landets utrikespolitik; exempelvis vill man få rätt att utse egna representanter i de nationella delegationer som deltar i internationella handelsförhandlingar. Det statliga biståndsorganet pumpar in betydande belopp i kommunalt biståndssamarbete och exempelvis bedriver man ett stort program för att öka medborgarinflytandet i ett antal kinesiska kommuner.

I Holland antog parlamentet redan 1972 en lag som ger kommuner stor frihet att knyta internationella kontakter, förutsatt att dessa är förenliga med de allmänna riktlinjer för landets omvärldsrelationer som regering och parlament lägger fast. En lag med snarlik innebörd stiftade den franska nationalförsamlingen 1992 med avseende på franska regioners förbindelser med regioner i omvärlden.

7 Förenade kommunerna

På ett möte i maj 2004 i Paris – med över 3 000 kommunföreträdare från hela världen – slås de världskommunala organisationerna IULA och FMCU ihop till en enda organisation: *United Cities and Local Governments* (UCLG), emellanåt kallad ”Förenade kommunerna”. Borgmästarna i Sao Paolo, Paris och Pretoria väljs till presidium och ett råd och en generalförsamling inrättas. Denna nya globalkommunala organisation får sitt högkvarter i Barcelona och erhåller observatörsstatus inom FN-systemet. Från första stund signalerar man hög ambitionsnivå och kräver inflytande över dagordningen i internationella organ som Världsbanken och Valutafonden. Att öka kvinnors deltagande i lokalpolitiken världen över ges hög prioritet i den nya organisationens arbete. Kommunal fredsmäklare är ett annat prioriterat område och UCLG försöker, exempelvis, underlätta kontakterna mellan de palestinska och israeliska kommunförbunden – ”olösliga” tvister kring bland annat vattenfrågor har i några fall förvandlats till interkommunala samarbetsprojekt.

8 Framtiden

Utrikesdepartementet, UD, etableras 1791 – när Gustav III är Sveriges monark – och får inledningsvis beteckningen *Konungens kabinett för den utrikes brevväxlingen*. Departementets högsta tjänsteman benämns alltså kabinetts-

Fel! Okänt namn på

sekreterare och stråk av aristokratisk svårtillgänglighet dröjer sig kvar inom utrikesförvaltningen. Att växla ned delar av denna till understatlig nivå – till kommuner, landsting och regioner – skulle kunna vara en väg mot demokratisk förnyelse. En mer decentraliserad handläggning av Sveriges omvärldrelationer skulle troligen också öka medvetenheten om globala frågor och stimulera människors vilja till engagemang samt – inte minst – försvåra för fördomar och främlingsfientlighet att slå rot.

Globaliseringen har hittills, huvudsakligen, medfört en tilltagande koncentration av ekonomisk och politisk makt – stora företag fusioneras till megakoncerner och nationella parlament underställs överstatliga organ. Lobbyister från resursstarka särintressen spelar på ständig hemmaplan och när planen vidgas till världsdelnivå som i EU – eller världsnivå som i WTO – så är företrädare för miljöintressen, fackföreningar eller småföretagsamhet mer eller mindre dömda att förlora. Dessa civilsamhälleliga företrädare kan däremot på arenor av en kommuns eller regions storlek göra sig hörda och mobilisera opinioner som lokala makthavare tvingas ta hänsyn till – om de vill bli återvalda eller få sina varor sålda. Vilket slags värld vi kommer att leva i beror således i hög grad på om vi väljer att bygga den uppifrån – eller nerifrån.

Ett gryende ”glokalsamhälle” av världens kommuner, folk rörelser och engagerade individer – präglad av ömsesidighet och samarbete snarare än konkurrens och dominansförhållanden – håller på att skapa nya arenor för demokrati i vår tid.

9 Svenska kommuner i världen och i EU

Miljöpartiet de gröna anser att samarbete mellan kommuner och regioner i olika länder är viktigt och att det ger ett mervärde i form av ökad förståelse för andra människors levnadssätt, en kunskapsöverföring åt båda håll, förbättrade möjligheter för organisationer, skolor, företag etcetera att skapa kontakter i det andra landet för att bara ta några exempel. I Sverige minimerar dock vår lagstiftning kommunernas möjlighet att agera internationellt. När till exempel många kommuner under apartheidtiden ville bojkotta sydafrikanska varor var riksdagen tvungen att först stifta en speciell Sydafrikalag.

Genom EU-medlemskapet får våra kommuner/regioner allt oftare uppmaningar att tillsammans med andra kommuner/regioner delta i olika interkommunala/interregionala aktiviteter, deklARATIONER, uttalanden etcetera från rent kommunala frågor till sådant som att gemensamt försöka påverka EU eller EU:s stats- och regeringschefer. Diskussionen i fullmäktigeförsamlingarna hamnar inte alltför sällan i frågan om detta ligger inom den kommunala kompetensen eller ej och goda förslag kan falla av denna anledning trots att alla ledamöter anser den berättigad och viktig. Lagstiftningen är inte glasklar och det ter sig rent märkligt att andra länders kommuner/regioner har denna möjlighet men inte vi.

Fel! Okänt namn på

I dagens globaliserade värld är denna begränsning ett problem för de kommuner/regioner som vill bedriva ett aktivt interkommunalt/interregionalt arbete. Sveriges lagstiftning bör därför anpassas till den verklighet vi lever i i dag och möjliggöra interkommunala/interregionala förbindelser av olika slag.

Interkommunala relationer i form av fördjupat vänortssamarbete, benämnt kommunalt partnerskap, är något som blivit möjligt under senare år – tack vare medel från det statliga biståndsorganet Sida. Ett sjuttiotal svenska kommuner har redan engagerat sig i detta och Sveriges Kommuner och Landsting har upprättat en speciell enhet, Sala Ida, för rådgivning och förmedling av Sidapengar. Dessa partnerskap når oftast störst framgång när förutom politiker och tjänstemän i kommunen även aktörer som föreningar, skolor, bibliotek, fackklubbar och lokalt näringsliv engagerar sig i samarbetet. Vissa projekt har av naturliga skäl varit mer framgångsrika än andra. I synnerhet om relationen inte bara baserats på möjligheten att få statliga medel utan just när många aktörer varit inblandade och starka nätverk skapats.

Miljöpartiet anser att erfarenheterna av de nuvarande kommunala partnerskapen i huvudsak visat att det går att bygga upp relationer mellan kommuner i nord och syd som på ett påtagligt sätt är till nytta för båda parter och att dessa samarbeten bör ges fortsatt stöd och möjligheter att fördjupas.

Stockholm den 28 september 2007

Bodil Ceballos (mp)

Ulf Holm (mp)

Karla López (mp)

Max Andersson (mp)

Peter Rådberg (mp)